

Haris Mahir*¹

PRAVNI OKVIR KRIPTOVALUTA U SAD, EU I BIH

Sažetak

Pored činjenice da je pandemija COVID-19 virusa imala veliki broj negativnih posljedica na polju globalne ekonomije, istovremeno se u toku trajanja iste pojavila velika olakšica u trgovanju, koja svojim načinom rada može bitno unaprijediti globalno poslovanje. Tržište kriptovaluta u početku je bilo vrlo podcijenjeno da bi u sadašnjosti predstavljalo prijetnju monetarnim sistemima diljem svijeta. Ozbiljan problem sadašnjih regulacija tržišta predstavljaju neujednačene državne norme sa jedne strane i vrlo jednostavan i brz transakcijski sistem sa druge strane koji ne zahtjeva centralni autoritet u smislu sigurnosti transakcije nego se isključivo oslanja na kriptografiju. Regulisanje tržišta kriptovaluta bi prevashodno predstavljala zaštitu interesa učesnika u digitalnom tržištu i može se ostvariti kroz utvrđivanje zajedničkih normi na globalnom nivou. Rad pruža pregled pravnog okvira kriptovaluta uz uporednu analizu predloženih promjena u Sjedinjenim Američkim Državama, Evropskoj uniji i Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: COVID-19, kriptovalute, bitcoin, monetarni suverenitet, decentralizovani sistem, MICA, Evropska unija, SAD, BiH, FINCEN i DLT.

I Uvodna razmatranja

Finansijska kriza 2008. godine i pandemija COVID-19 koja je počela 2019. godine ubrzale su očekivane promjene u upravljanju finansijskim sistemima te su posljedice ovih kriza na globalizacijske procese, finansijske operacije, proizvodnju i međunarodnu trgovinu utjecale na sve segmente ekonomije.² Dvije glavne krize su uvod u novo stoljeće u kojem će tržište i tehnološki napredak voditi svjetski rast.³ Prilikom prve krize reakcija država i središnjih banaka zemalja ugroženih krizom bila je koordinirani odgovor na te negativne procese, ali je stvarna pozadina finansijske krize mnogo kompleksnija, ne samo zbog rasprostranjenosti i dubine, već i zbog međunarodnih ekonomskih i političkih

¹ Magistar prava, student III ciklusa na Pravnom fakultetu Univerziteta u Zenici na Katedri za državno i međunarodno javno pravo, Oficir za pravne poslove u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine.

² Z. Merkaš, V. Roška, "The Impact of Unsystematic Factors on Bitcoin Value", *Journal of Risk and Financial Management* 14, 546, 2021., 1.

³ *Ibid.*

odnosa.⁴ Upravo ova kriza je dovela do porasta nepovjerenja i nezadovoljstva u finansijske institucije, monetarnu i fiskalnu politiku, što je za posljedicu, između ostalog, imalo ubrzan razvoj inovativnih tehnologija za finansijsko poslovanje.⁵

Suverene fiat valute su postavile sebe kao osnovu čitavog monetarnog sistema, te svi državni i međunarodni posrednici kao i centralne banke asistiraju prilikom kreiranja i upravljanja suverenim fiat valutama.⁶ Ovaj monetarni *status quo* je iznenada bio uzdrman dolaskom prve digitalne kriptovalute, *Bitcoin, koja je 2008.* predstavila prvu *peer to peer* (P2P, više informacija u nastavku teksta) digitalnu fiat valutu koja se odlikovala time da nema potrebu za centralnim bankovnim sistemom, digitalnu valutu distribuisanu kroz pouzdan računovodstveni sistem, zamjenjivu i otpornu na neovlašteno korištenje zvani *blockchain* (lanac blokova)⁷.

Također pojavio se velik broj komercijalnih rješenja elektronskog plaćanja koji su potakli finansijske aktivnosti na Internetu i na taj način doveli do pojave novog oblika imovine, odnosno tzv. elektronskog novca.⁸ Ne postoji univerzalna definicija elektronskog novca, međutim može se utvrditi „kako se odnosi na sistem plaćanja u realnom i virtualnom svijetu čiji je cilj unaprijediti efikasnost postojećih sistema plaćanja i zamijeniti novčanice i kovanice u maloprodajnim transakcijama”.⁹

Intenzivan porast elektronskog novca i komercijalizacija plaćanja putem interneta dovela je do razvoja različitih oblika elektronskog plaćanja. Jedan od sistema elektronskog plaćanja je i *Peer-to-Peer* sistem ili skraćeno P2P. *Peer-to-Peer* je otvoren sistem i sastoji se od međusobno povezanih čvorova koji se mogu samostalno organizovati u mrežu sa svrhom dijeljenja raspoloživih resursa prilikom čega je komunikacija između čvorova direktna te u njoj nema središnjeg autoriteta i takav sistem predstavlja mehanizam transakcijske platforme za primjenu digitalnih valuta odnosno njihove podvrste koja se naziva kriptovaluta.¹⁰ Svaki finansijski sistem temelji se na povjerenju, pa tako i Bitcoin, no kod Bitcoina povjerenje nije po sili zakona, ili regulative, ne izvire iz historije institucija, količine zlatnih (i drugih robnih) rezervi i sličnog, nego se zasniva na

⁴ I. C. Mataković, H. Mataković, Kriptovalute - sofisticirani kodovi manipulacije, *International Journal of Digital technology & economy*, Hrvatska zaklada za znanost, 3/ 1, 2018, 24.

⁵ *Ibid*

⁶ G. C. Georgiou, “Cryptocurrency Challenges Sovereign Currency,” *World Economics*, London, 21/1, 2020., 132.

⁷ *Ibid.*

⁸ I. C. Mataković, H. Mataković, Kriptovalute - sofisticirani kodovi manipulacije, *International Journal of Digital technology & economy*, Hrvatska zaklada za znanost, 3/ 1, 2018, 25.

⁹ H.Hamdi, Problemi razvoja elektroničkog novca, *Finansijska teorija i praksa*, 3/ 31, 2007., 290.

¹⁰ I. C. Mataković, H. Mataković, Kriptovalute - sofisticirani kodovi manipulacije, *International Journal of Digital technology & economy*, Hrvatska zaklada za znanost, 3/ 1, 2018, 25.

kriptografiji.¹¹

Za razliku od fiat klasičnih valuta koje se moraju koristiti po sili zakona, upotreba Bitcoina i drugih kriptovaluta ostavljena je slobodnoj volji svih građana, premda dobar dio njih ne razumije tehničku osnovu kriptovaluta.¹² Naime, ono što posebno privlačnim čini Bitcoin sistem kao cjelina temelji se na ukupnosti pojedinačnih osnovnih elemenata i nijedan od tih elemenata sam za sebe nije osobito atraktivan niti radikalno inovativan.¹³ Ovi elementi su: decentralizacija - pljosnata hijerarhija bez središnjeg autoriteta (peer-to-peer), disintermedijacija – izbacivanje posrednika koji ne pružaju značajniju dodanu vrijednost; ograničen obim gdje postoji gornja granica nominalne monetarne ekspanzije te je inflacija nemoguća, količina novca nije neograničena, a kreiranje novca nije *ex nihilo* te zahtijeva ulaganje u hardver; sigurnost - verificiraju se i trajno registriraju autorizovane transakcije u javni registar (glavnu knjigu – engl. *ledger*) koji je praktično neizmjenjiv; transparentnost - svaka se transakcija javno registruje i kao takvu svako je može revidirati; dodatno, programski kôd sistema je otvoren (open-source); zaštita ličnih podataka - transakcije su javne ali ne postoje personalni identifikatori i adrese su kriptografski zaštićene; ekonomski poticaji - učesnicima koji međusobno konkurišu za nagradu u utrci za verifikaciju transakcija i rješenje kriptografskog problema (tzv. rudarenje - *mining*); jednostavne transakcije - slanje novca nalikuje slanju e-maila; pokriće valute u električnoj energiji: - savremeni digitalno umreženi svijet pokreće električna energija, a digitalna kriptovaluta ima pokriće u el. energiji – onome što čini temelj savremene globalne infrastrukture.¹⁴

1. COVID-19 i upotreba digitalnih sredstava plaćanja

Mjere u vanrednom stanju zbog pandemije koronavirusa ograničile su mobilnost ljudi, ekonomske aktivnosti, mogućnosti zabave te trgovinu robom i uslugama i iste su poruzrokovale pad tržišta ili spor rast globalne ekonomije.¹⁵ Trgovina uslugama bila je jako pogođeno područje zbog mjera i ograničenja tokom pandemijske krize i vrijedno je napomenuti da je udio trgovine uslugama

¹¹ D. Sajter, *Finansijska analiza kriptovaluta u odnosu na standardne finansijske instrumente, Financije – teorija i suvremena pitanja*, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2018., 3

¹² *Ibid.* 6

¹³ *Ibid.*

¹⁴ D. Sajter, *Finansijska analiza kriptovaluta u odnosu na standardne finansijske instrumente, Financije – teorija i suvremena pitanja*, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2018., 7.

¹⁵ M.A.K.Mehar, "Covid-19, digital transactions, and economic activities: puzzling nexus of wealth enhancement, trade, and financial technology", *ADBi working paper series*, ADBI institute, 1294, 2021. 2.

bio 13,6% globalnog BDP-a u 2019., koji je pao na 10,8 u 2020.¹⁶ Na ekonomski rast i prioritete u planiranju razvoja u razvijenim zemljama i zemljama u razvoju na različite načine je utjecalo širenje koronavirusa i mjere koje su vlade usvojile u vanrednom stanju.¹⁷ Uglavnom su poremećaji u lancima snabdjevanja, zaustavljanje poslovnih aktivnosti, prekid putovanja i prijevoza te pad globalne potražnje za robom i uslugama usmjerili ekonomski napredak diljem svijeta.¹⁸ Međutim, različite vrste poduzeća pogođene su pandemijom na različite načine, te je e-trgovinu Financial Times kvalifikovao kao pobjednički sektor.¹⁹

Mjere za suzbijanje širenja COVID-19, uključujući blokade, obustavu obrazovnih i zabavnih aktivnosti, privremenu zabranu javnog prijevoza, obustavu letova i operacija zračnih luka, te provođenje socijalne distance, ubrzale su korištenje elektroničkih načina plaćanja, online kupovinu i korištenje društvenih medija za normalne poslovne aktivnosti.²⁰ Tokom pandemije COVID-19 nekoliko strategija za poboljšanje korištenja digitalnih tehnologija je upotrebjeno i njihov cilj bio je ublažiti štetne učinke krize i osigurati alternativne načine nastavka ekonomskih aktivnosti tokom krize, te se pozitivan rezultat ogleda u tome da je javnost brzo usvojila digitalnu tehnologiju za prijenos novca kada je gotovina postala teška opcija zbog brojnih ograničenja povezanih s pandemijom.²¹

Centralne banke u različitim zemljama poticale su digitalna plaćanja i prijenose novca putem mobilnih uređaja odustajanjem od transakcijskih naknada i naknada za digitalna plaćanja. Iako je uvriježeno mišljenje da je COVID-19 privremena kriza i da će, kao i druge pandemije, otići u historiju, mjere su pokrenule novu eru u korištenju digitalne tehnologije.²² Mjere će promijeniti poslovne procese i navike kupaca što je prema istraživanju koje je proveo McKinsey & Company 2020. gdje je 75% ljudi koji su prvi put koristili digitalne načine plaćanja tokom pandemijske krize naznačilo je da će nastaviti koristiti te načine čak i nakon

¹⁶ “Global Financial Inclusion and Consumer Protection Survey“, Report, World bank group, 2017.

¹⁷ M.A.K.Mehar, “Covid-19, digital transactions, and economic activities: puzzling nexus of wealth enhancement, trade, and financial technology“, *ADBi working paper series*, ADBi institute, 1294, 2021. 3.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ A.Mehar, “Financing during Covid-19 Pandemics: Nexus of FDI, External Borrowing and Fiscal Policy” *Transnational Corporations Review*, 2021, 110.

²⁰ M.A.K.Mehar, “Covid-19, digital transactions, and economic activities: puzzling nexus of wealth enhancement, trade, and financial technology“, *ADBi working paper series*, ADBi institute, 1294, 2021. 3.

²¹ M.A.K.Mehar, “Covid-19, digital transactions, and economic activities: puzzling nexus of wealth enhancement, trade, and financial technology“, *ADBi working paper series*, ADBi institute, 1294, 2021. 3.

²² *Ibid.*, 4.

što se stvari vrte kao u vrijeme prije pandemije.²³ Prema Svjetskoj trgovačkoj organizaciji platforme za online e-trgovinu zabilježile su značajan rast od početka pandemije gdje je Amazon obznanio prihod od 75 milijardi američkih dolara u prva tri mjeseca 2020., MercadoLibre više od 70% povećanja neto prihoda u prvom tromjesečju 2020., a Alibaba 22% rasta prodaje u prva tri mjeseca 2020. godine.²⁴

S obzirom na ovako veliki uspon korištenja digitalnih sredstava plaćanja, sasvim očekivano je bilo da će doći do povećanog korištenja digitalne imovine i kriptovaluta. Tržišna kapitalizacija kriptovaluta je porasla značajno nezavisno od toga što je izuzetno nemirna. Analizirajući tržišnu kapitalizaciju možemo uvidjeti da je ista u 2014. godini bila 3,13 milijardi dolara, sredinom 2016. ista je dostigla vrijednost od 10,64 milijarde dolara dok je na kraju 2017. dosegla vrijednost od 533 milijardi dolara.²⁵ U narednim godinama se nastavlja rast sa određenim padovima te 2018. i 2019. godini, tržišna kapitalizacija je bila u konstantno padu i nije prešla vrijednost od 300 milijardi dolara, da bi sredinom 2020. godine, kada su države uvele najveći broj mjera u cilju zaštite stanovništva od pandemije korona virusa, započeo rapidan rast koji je kulminirao dostizanjem kapitalizacije od 1,63 trilijarde dolara u aprilu 2021. godine, i zatim 2,63 trilijarde u novembru iste godine.²⁶ Trenutna tržišna kapitalizacija ima vrijednost oko 1,8 trilijardi dolara sa tendencijom rasta.²⁷

2. Monetarni suverenitet i kriptovalute

Monetarni suverenitet je još uvijek relevantan danas kao pravni koncept evaluacije savremene primjene suverenih ovlasti u području novca i za poboljšanje našeg razumijevanja pokretačkih snaga u razvoju prava u ovom bitnom području.²⁸ Monetarni suverenitet uglavnom predstavlja tri osnovna i ekskluzivna prava svake države a to su: pravo da izdaje svoju valutu tj. kovanice i novčanice koje su legalno priznate na teritoriju; pravo da odredi i promijeni vrijednost valute; i pravo države da reguliše upotrebu valute ili bilo koje druge

²³ R. Narisetti, “*The Recovery will be Digital, Digitizing at Speed and Scale*”, McKinsey Global Publishing, 2020. 21

²⁴ *World Trade Report 2020: Government Policies to Promote Innovation in the Digital Age*, World Trade Organization, Geneva, 2020., 39.

²⁵ Total Crypto Market Capitalization and Volume, <https://www.tradingview.com/markets/cryptocurrencies/global-charts/> (posjećeno 05.03.2022.)

²⁶ Total Crypto Market Capitalization and Volume, <https://www.tradingview.com/markets/cryptocurrencies/global-charts/> (posjećeno 05.03.2022.)

²⁷ *Ibid.*

²⁸ C. D. Zimmermann, “The Concept of Monetary Sovereignty Revisited”, *The European Journal of International Law*, Oxford University Press, 24/3, 2013., 798.

valute u okviru svoje teritorije.²⁹

Kako je došlo do razvoja novih tehnologija omogućeno je da novac bude predstavljen digitalno i većina novca u bankama postoje isključivo u bankovnim bazama podataka tj. digitalnoj valutnoj formi te je transfer novca između centralne banke i banaka i između komercijalnih banaka većinski u elektronskoj formi.³⁰ Ali suverena priroda novca se nije promijenila, odnosno državni monopol nad današnjim valuta. Historijski je generalno prihvaćeno da je uloga države ključna u svakoj fazi razvoja monetarne politike države, kao neko ko će obezbijediti sigurnost te je ova uloga stavila državu kao garant povjerenja i omogućila da upravo države postanu jedini snabdjevači novca.³¹

Kriptovalute zaista predstavljaju veliku opasnost trenutnoj suverenoj prirodi modernog snabdjevanja novca i centralne uloge američkog dolara u globalnom monetarnom sistemu. Centralne banke kao finansijski predstavnici sadašnjih suverenih država su započele borbu sa potencijalnim “smrtnim” neprijateljom njihovog centralnog statusa kao jedinog kreatora i snabdjevača državnog novca.³²

Danas postoji preko 2000 kriptovaluta u privatnom vlasništvu i na taj način kontrolisanim digitalnim valutama u čitavom svijetu su ovi proizvodi kreirali nove rizike za države i međunarodni platežni sistem i samim tim su pokrenule potrebu za novim regulacijskim sistemima.³³ Kako se broj privatnih kriptovaluta samo nastavio povećavati, bilo je samo pitanje vremena kada će države razviti nove strategije gdje su se bar do sada te regulacije pokazala neefikasnim.³⁴ Kao jedan od potencijalnih odgovora vlade i centralne banke su započele sa izdavanjem vlastitih suverenih digitalnih valutnih modela, inspirisanih primjerom Bitcoina.³⁵ Ovi projekti su svi u različitim fazama razvoja, i države ih polako testiraju i nastavit će sa testiranjem dok se ne odluče da ih primijene u praksi.³⁶

²⁹ F. Gianviti, “Current Legal Aspects of Monetary Sovereignty“, *Evropean Journal of International Law*, 24/3, 2013. 4.

³⁰ A. Greenberg, Cryptocurrency, 2011., <https://www.forbes.com/forbes/2011/0509/technology-pisilocybin-bitcoins-gavin-andresen-crypto-currency.html?sh=65408a61353e> (posjećeno 05.03.2022.)

³¹ G. C. Georgiou, “Cryptocurrency Challenges Sovereign Currency,” *World Economics*, London, 21/1, 2020., 125.

³² G. C. Georgiou, “Cryptocurrency Challenges Sovereign Currency,” *World Economics*, London, 21/1, 2020., 131.

³³ A. N. Didenko, R. P. Buckley, “The Evolution of Currency: Cash to Cryptos to Sovereign Digital Currencies”, *Fordham International Law Journal*, 42/4, Canberra, 2019., 1043

³⁴ M. Bech, R. Garratt, Central Bank Cryptocurrencies, *Bank Int’l Settlements Q. Rev.*, 55/57, 2017., 55

³⁵ A. N. Didenko, R. P. Buckley, The Evolution of Currency: Cash to Cryptos to Sovereign Digital Currencies, *Fordham International Law Journal*, Volume 42, Issue 4, Canberra, 2019., 1043

³⁶ Ibid

3. Trenutna regulatorna rješenja

SAD ima različite percepcije o kriptovalutama u svojim saveznom državama, a zakoni se razlikuju od države do države. SAD ima drugi najveći tržišni volumen Bitcoina, gotovo 26%.³⁷ Međutim, Američka vlada, u poređenju s drugim velikim silama, nije postavila nikakve regulatorne smjernice na saveznom nivou nego se isključivo primjenjuju pravila i propisi pojedinačnih država.³⁸ Ovaj nedostatak jedinstvenog regulatornog okvira učinio je zemlju neprikladnom za globalni fenomen kriptovaluta isključivo zbog toga što digitalne valute imaju prekogranični karakter, s obzirom da su berzama kriptovaluta svi učesnici ravnopravni i njihove lokacije i imena su sakrivene. Bez kompaktnog uniformiranog sistema pravila, mnogi *blockchain* novi projekti izbjegavaju SAD zbog implikacija budućih opozivanja.³⁹ Promatrajući neka regulatorna tijela, vidimo da Mreža za borbu protiv finansijskog kriminala (FinCEN – *Financial crimes enforcement network*) ne smatra kriptovalute zakonitim sredstvom plaćanja.⁴⁰ Međutim, FinCEN je smatrao mjenjačnice prijenosnicima novca na temelju toga da su *tokeni* „druga vrijednost koja zamjenjuje valutu“.⁴¹ Nasuprot tome, Služba Unutarnjih Prihoda (IRS- *Intern Revenue Services*) smatra kriptovalute vlasništvom i u martu 2018. izdao je službenu izjavu kojom se porezni obveznici podsjećaju da prijave transakcije u virtualnoj valuti.⁴² Nadalje, više saveznih tijela u sferi propisa o razmjeni kriptovaluta preuzelo je nadležnost. Komisija za vrijednosne papire i berzu (SEC - *U.S. Securities and Exchange Commission*) izvijestila je da kriptovalute smatraju vrijednosnim papirima.⁴³ Dok s druge strane, Komisija za trgovinu robnim terminskim postavkama (CFTC- *Commodity Futures Trading Commission*) smatra Bitcoin robom.⁴⁴

³⁷ Cryptocompare, <https://www.cryptocompare.com/> (posjećeno 06.03.2022.)

³⁸ Ibid.

³⁹ R. McIntosh, *The Good, the Bad, and the Ugly: Crypto Regulation in the USA*, Finance Magnates, <https://www.financemagnates.com/cryptocurrency/newsgood-bad-uglycrypto-regulation-usa/>. (posjećeno 06.03.2022.)

⁴⁰ Application of fincen's regulations to persons administering, exchanging, or using virtual currencies, <https://www.fincen.gov/resources/statutes-regulations/guidance/application-fincen-regulations-personsadministering>. (posjećeno 06.03.2022.)

⁴¹ Ibid.

⁴² IRS reminds taxpayers to report virtual currency transactions, Internal Revenue Service <https://www.irs.gov/newsroom/irs-reminds-taxpayers-to-report-virtual-currency-transactions> (posjećeno 06.03.2022.)

⁴³ Jay Clayton, *Statement on Cryptocurrencies and Initial Coin Offerings*, U.S. Securities And Exchange Commission, 2017., <https://www.sec.gov/news/public-statement/statement-clayton-2017-12-11.>, (posjećeno 06.03.2022.)

⁴⁴ *Bitcoin*, U.S. Commodity Futures Trading Commission, <https://www.cftc.gov/Bitcoin/index.htm> (posjećeno 06.03.2022.)

SAD su, zbog svog ograničenog uniformiranog saveznog pravnog okvira i konfuzije o tome šta su kriptovalute, dovele kriptovalute i njihove građane u opasnost od nezakonitih aktivnosti.⁴⁵ Bez poništavanja saveznih zakona, državama je prepušteno da donose vlastite propise o korištenju i klasifikaciji kriptovaluta.⁴⁶ Kada se analiziraju zakoni svake države, postoji jasna podjela na pristup regulaciji koja se može podijeliti u tri skupine: (1) države fleksibilnog pristupa; (2) strogi regulatori; i (3) države bez propisa (te države tek trebaju prihvatiti virtualnu valutu i nemaju propise).⁴⁷ Jedinstvena zakonska komisija (ULC - *Uniform Law Commission*) stvorila je Zakon o jedinstvenoj regulaciji poslovanja s virtualnom valutom *Uniform Regulation of Virtual-Currency Businesses Act* (“*URVCBA*”), nacrt koji će države moći koristiti za integraciju firmi za kriptovalute u regulatorni okvir.⁴⁸

Evropski parlament objavio je detaljnu analizu virtualnih valuta u kojoj se navodi: „Kreatori politike i regulatori ne bi trebali zanemariti kriptovalute, niti bi ih smjeli pokušati zabraniti. Oba ekstremna pristupa su netačna.“⁴⁹ Ovaj izvještaj definira kriptovalute kao privatni digitalni novac i da bi ih regulatori trebali tretirati kao bilo koji drugi finansijski instrument.⁵⁰ Nadalje, izražava se važnost usklađivanja propisa u svim jurisdikcijama zbog njihove globalne prirode i prekograničnog karaktera.⁵¹ Autori preporučuju da se kriptovalute opozovu na sličan način kao ulaganje u drugu finansijsku imovinu.⁵² Prema riječima predsjednika Evropske središnje banke Maria Draghija, nijedna država članica ne može uvesti vlastitu valutu u EU.⁵³ Mnogi čelnici EU-a, uključujući potpredsjednika Evropske komisije Valdisa Dombrovskisa, izrazili su zabrinutost

⁴⁵ D. T. Morton, *The Future of Cryptocurrency: An Unregulated Instrument in an Increasingly Regulated Global Economy*, *Loyola University Chicago International Law Review*, 16 /1, 133.

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ National Conference Of Commissioners On Uniform State Laws, “Uniform supplemental Commercial Law for the Uniform Regulation of Virtual-Currency Businesses Act”, 2018. <https://www.uniformlaws.org/HigherLogic/System/DownloadDocumentFile.ashx?DocumentFileKey=ca527d52-9bcf-15b0-b1c1-279b55b53fa4&forceDialog=0> (06.03.2022.)

⁴⁹ M. Dabrowski, L. Janikowski, *Virtual Currencies And Central Banks Monetary Policy: Challenges Ahead* (European Parliament June 2018), <http://www.evroparl.europa.eu/cmsdata/149900/CASE-FINAL%20publication.pdf> (06.03.2022.)

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ D. T. Morton, *The Future of Cryptocurrency: An Unregulated Instrument in an Increasingly Regulated Global Economy*, *Loyola University Chicago International Law Review*, 16 /1, 2020., 134.

⁵² *Ibid.*

⁵³ *Ibid.*

zbog toga kako se digitalna imovina može koristiti za pranje novca i finansiranje nezakonitih aktivnosti.⁵⁴ Dana 15. decembra 2017. Evropsko vijeće i Evropski parlament dogovorili su izmjenu 4. Direktive o sprječavanju pranja novca (*Anti money laundering - AML*)⁵⁵ i tako je 5. Direktiva o sprječavanju pranja novca dovedena u djelo.⁵⁶ Ova će direktiva staviti mjenjačnice virtualnih valuta i pružatelje vlasničkih novčanika pod okrilje postojećeg evropskog zakonodavstva o sprječavanju pranja novca.⁵⁷ Nakon što se ugrade u nacionalno zakonodavstvo država članica EU-a, ove berze i vlasnici bit će obvezni registrovati se kod odgovarajućeg tijela u okviru svoje nadležnosti i moraju se pridržavati niza smjernica koje će nacionalnim istražiteljima omogućiti veći pristup informacijama u njihovoj borbi protiv nedopuštenih aktivnosti.⁵⁸ Poseban izazov ovog regulisanja kriptovaluta predstavljat će *Binance*, koja je trenutno najveća berza kriptovaluta, i nema svog centralnog ureda, registracije i objekta, te je prema izjavi Changpeng “CZ” Zhao „Gdje god ja sjednem, tu je centralni ured Binance“.⁵⁹ *Binance* svoje poslovanje odvija na internet domenama i isključivo na „cloudu“ te prema riječima direktora ne zahtjeva uopšte centralni ured jer nisu tradicionalna firma nego tim ljudi koji saraduje.⁶⁰

Treba uzeti u obzir da 5. AML Direktiva sadrži prvu pravno obvezujuću definiciju kriptovaluta za države članice EU i najznačajnija je regulatorna akcija implementirana u pravilima kriptovaluta na nadnacionalnom nivou.⁶¹ Evropski sud pravde (“ECJ”) smatra⁶² da se za porezne svrhe, vrijednosni kapital treba tretirati kao valuta, a ne kao roba; te da su oslobođene od poreza na dodatnu vrijednost (“PDV”) prema važećim zakonima i propisima EU.⁶³ Evropski

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ Direktiva (Eu) 2015/849 Evropskog Parlamenta i Vijeća, Službeni list Evropske unije L 141/73, 2015.

⁵⁶ Direktiva (Eu) 2018/843 Evropskog Parlamenta i Vijeća, Službeni list Evropske unije L 156/43, 2018.

⁵⁷ S. Stankovic, *Cryptocurrency Regulation in the European Union*, Crypto Briefing <https://cryptobriefing.com/cryptocurrency-regulation-european-union/>. (06.03.2022.)

⁵⁸ S. Stankovic, *Cryptocurrency Regulation in the European Union*, Crypto Briefing <https://cryptobriefing.com/cryptocurrency-regulation-european-union/>. (06.03.2022.)

⁵⁹ “Binance Doesn’t Have a Headquarters Because Bitcoin Doesn’t, Says CEO“ <https://www.coindesk.com/markets/2020/05/08/binance-doesnt-have-a-headquarters-because-bitcoin-doesnt-says-ceo/> (07.03.2022.)

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ *Ibid.*

⁶² Sud Evropske unije, Slučaj C-264/14, Skatteverket v. Hedqvist, 2015 E.C.R. 718, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=170305&doclang=EN>.

⁶³ Direktiva (EU) 2016/2102 Evropskog parlamenta i vijeća, Službeni list Evropske unije L327/1, 2016.

sud pravde je bez prigovora priznat od strane ukupnosti država članica EU-a i njihovih sudova, tako da će trgovačke firme biti oslobođene oporezivanja u svim jurisdikcijama EU-a.⁶⁴ EU je, vrlo javno i međunarodno, naporno radila na stvaranju ujednačenog skupa smjernica i zakona unutar EU-a koji rade na stvaranju optimalnog okruženja za kriptovalute.⁶⁵

Bosna i Hercegovina još uvijek nije pristupila regulisanju ovog tržišta te, namjerno ili ne, je zauzela stav „Sačekaj i vidi“. Generalni stav banaka je da ne primaju novac koji korisnici kriptovaluta žele da povuku na svoj račun i da službenim obavjestima upozoravaju građane da je ovo područje još uvijek neregulirano te da su mogući gubici novca i prevare.⁶⁶

Trgovina kriptovalute u BiH se trenutno reguliše kroz primjenu *Zakona o deviznom poslovanju prilikom obrade inozemnih naloga* u kojem jedan od članova Zakona definiše izvozno tržište na sljedeći način u članu 35.: „*Devizno tržište, u smislu ovog Zakona, čine svi poslovi kupovine i prodaje deviza i strane gotovine u Bosni i Hercegovini koji se vrše unutar bankarskog sistema Bosne i Hercegovine koji se vrše neposredno: a) između banaka i rezidenata odnosno banaka i nerezidenata, b) između banaka, c) između banaka i rezidenata koji obavljaju mjenjačke poslove. Zabranjena je kupovina i prodaja deviza i strane gotovine izvan deviznog tržišta*“⁶⁷ Takođe, ovim zakonom je propisana i zabrana trgovine devizama izvan deviznog tržišta.

Po uzoru na druge države BiH na kriptovalute primjenju je i *Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti* gdje je članom 33. propisano sljedeće: „*Ako elektronski transfer ne sadrži tačne i potpune podatke o nalogodavcu elektronskog transfera, pružalac usluge plaćanja i naplate dužan je u roku od tri dana od dana prijema transfera pribaviti podatke koji nedostaju ili odbiti izvršenje toga transfera*“.⁶⁸ Trgovanje kriptovalutama smatra se neregulisanom materijom u BiH, te s obzirom na to su iz Raiffeisen Banke naveli da: „*Banka zbog mjera predostrožnosti ne odobrava transakcije povezane s kriptovalutama dok zakoni u BiH ne regulišu ovo pitanje*“.⁶⁹

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ D. T. Morton, „The Future of Cryptocurrency: An Unregulated Instrument in an Increasingly Regulated Global Economy“, *Loyola University Chicago International Law Review*, 16 /1, 134.

⁶⁶ Zakonski regulisati transakcije povezane s kriptovalutama u BiH, <https://www.paragraf.ba/dnevne-vijesti/19112021/19112021-vijest6.html> (06.03.2022.)

⁶⁷ Zakon o deviznom poslovanju, „Sl.novine FBiH broj 47/10“, 2010.

⁶⁸ Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, „Sl. glasnik BiH“, br. 47/2014 i 46/2016, 2016.

⁶⁹ Zakonski regulisati transakcije povezane s kriptovalutama u BiH, <https://www.paragraf.ba/dnevne-vijesti/19112021/19112021-vijest6.html> (06.03.2022.)

4. Potencijalna rješenja na globalnom nivou

Glavni učesnici u suverenim monetarnim sistemima, uključujući banke i finansijske posrednike, a posebno centralne banke, s podrškom međunarodnih organizacija kao što su Međunarodni monetarni fond (*IMF - International monetary fund*) i Banka za međunarodna poravnanja (*BIS - Bank for International settlements*) imaju mnogo razloga da budu dio uspona predlažući nove digitalne forme novca, ali ovakve kriptovalute ne bi bile u potpunosti iste kao *Bitcoin* i ostali *altcoini*⁷⁰ iz razloga što bi bile regulisane od strane države a ne kriptografije i sličnih tehnologija.⁷¹ Naravno, do država je kako će postaviti odbranu protiv ovog tihog izazova njihovom valutnom suverenitetu. Jedna od prethodno pomenutih alternativa bila bi je da zadovolje ulazak novih igrača što bi značilo da ih uporedo moraju kontrolisat i regulisat te takav zadatak je istovremeno težak i opasan.⁷² Ako se države bezuspješno suprostave ovoj pojavi, kriptovalute mogu da predstavljaju ozbiljnu prijetnju suverenim valutnim monopolima u državama a posebnu prijetnju dominantnoj svjetskoj valuti, američkom dolaru.⁷³ S obzirom na sve rečeno *IMF* je predložio izdavanje *CBDC (Central bank digital currency – Digitalnu valutu centralne banke)* kao odbrambenu strategiju. Ovakav sistem bi funkcionisao samo ako privatne kriptovalute budu vezane direktno za suverene valute u omjeru 1:1, alternativa ne bi bila moguća jer ne bi bilo moguće da centralne banke istovremenu budu snabdjevači *CBDC* i regulatori privatnih digitalnih valuta koje se direktno takmiče sa *CBDC*.⁷⁴

S obzirom da je generalna namjera zadržati oprezan stav između liberalne pozicije i pravne zaštite, evropske institucije su uglavnom prihvatile „sačekaj i vidi“ (engl – “*wait and see*”) pristup, odbijajući se opredijeliti za bilo koju konkretnu regulativnu strategiju.⁷⁵ Najveća briga se ogleda u tome da pristup na nivou Evrope neće biti dovoljan, nego će se morati međunarodnim naporima pristupiti ovom izazovu.⁷⁶ S obzirom da kriptoo tržište funkcionije globalno može

⁷⁰ Altocoin – sve druge kriptovalute koje nisu regulisane od strane država, napravljene nakon velikog uspona Bitcoina, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/altcoin> (07.03.2022.)

⁷¹ G. C. Georgiou, “Cryptocurrency Challenges Sovereign Currency,” *World Economics*, London, 21/1, 2020., 125.

⁷² T. Adrian, “Stablecoins, Central Bank Digital Currencies, and Cross-Border Payments: A New Look at the International Monetary System”, *IMF-Swiss National Bank Conference*, Ciri, 2019.

⁷³ *Ibid.*

⁷⁴ G. C. Georgiou, “Cryptocurrency Challenges Sovereign Currency,” *World Economics*, London, 21/1, 2020., 130.

⁷⁵ V. Ferrari, “The regulation of crypto-assets in the EU – investment and payment tokens under the radar”, *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 1/18, 2020., 4.

⁷⁶ *Ibid.*

se očekivati da će nacionalne regulacije otići u drugu krajnost, to jeste prema manje regulisanim opcijama što bi značilo da će države propustiti neke ekonomske prilike, i da će ugroziti sigurnost investitora, zato što valute mogu biti prodane evropskim investitorima od nereguliranih tržišta van Evrope.⁷⁷ Uzimajući sve u obzir, balansiran pristup bi bio najbolji kako bi doveli kriptovalute i biznise koje posluju sa njima pod EU jurisdikciju i kako bi osnažile zajedničke kapacitete.⁷⁸

Kriptovalute već danas mogu biti korišteni za kupovinu u određenim slučajevima. Tzv “*stablecoin*” su vezani direktno za fiat valute, kao naprimjer Tether (USDT) je vezan za Američki dolar.⁷⁹ Oni nude visoku korisnost i likvidnost i već su izuzetno rašireni u trgovini. Kripto imovina može biti korištena za podizanje kapitala kroz sigurnosne žetone (engl. token) smanjujući barijere za investicije i povećavajući pristup kapitalu. Kriptovalute naglašavaju duboku promjenu u paradigmi gdje “beskonačne vrste ekonomskih dobara mogu biti predmet trgovine u univerzalno priznatoj digitalnoj formi” u naizgled unificiranom transakcijskom prostoru.⁸⁰

Ono nudi jedinstvene prilike za ponovnu procjenu trenutnog institucionalnog dizajna i organizacijskih obrazaca u uspostavljenim finansijskim sistemima i za redefiniranje tradicionalnih pravnih taksonomija i uloga u tradicionalnim okvirima finansijskog tržišta.⁸¹ Postoji praznina u regulaciji kripto imovine, što pridonosi pravnoj nesigurnosti i slaboj zaštiti ulagača, kao i prijevarama i nezakonitim aktivnostima.⁸²

Nakon raznih izvještaja, analiza i izjava međunarodnih nadzornih i regulatornih tijela, Evropska komisija je preuzela inicijativu na osnovu člana 114. Ugovora o funkcioniranju Evropske unije, koja je temeljito procijenila tržište kripto imovine i predložila prijeko potrebnu regulatornu harmonizaciju.⁸³ Administracija Evropske unije izabrana 2019. postavila je ambiciozan program za finansijska tržišta, uključujući razvoj zakonodavnog okvira za tržište kripto imovine. U svojim političkim smjernicama za sljedeću Evropsku komisiju 2019. – 2024., Ursula von der Leyen istakla je evropski nagon za iskorištavanjem mogućnosti

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ Stablecoins, <https://www.theblockcrypto.com/data/decentralized-finance/stablecoins> (06.03.2022.)

⁸⁰ S. T. Omarova, “Technology v. Technocracy: Fintech as a Regulatory Challenge”, *Journal of Financial Regulation*, 75., 2020., 105.

⁸¹ D.J. Cumming/ S. Johan/ A. Pant, “Regulation of the Crypto-Economy: Managing Risks, Challenges, and Regulatory Uncertainty”, *J. Risk Financial Management*, 12., 2019., 126.

⁸² *Ibid.*

⁸³ A. Ferreira/ P. Sandner, “Eu search for regulatory answers to crypto assets and their place in the financial markets’ infrastructure”, *Computer Law & Security Review*, 43., 2021, 3.

digitalnog doba i ulaganja u *blockchain* tehnologije, među ostalim tehnološkim inovacijama.⁸⁴

EU je namjeravala povećati ulaganja u različita rješenja i inovacije te definirati standarde za novu generaciju tehnologija koje će postati globalna norma.⁸⁵ U tu svrhu, Ursula von der Leyen zadužila je potpredsjednika Valdisa Dombrovskisa da predloži FinTech (*Finance Tehcnology ili Digital Finance*- Finansijske tehnologije ili Digitalne finansije) strategiju za podršku novim digitalnim tehnologijama u finansijskom sistemu.⁸⁶ Valdis Dombrovskis naglasio je da su finansijske inovacije i digitalizacija finansijskih usluga prioritet te istaknuo ogroman potencijal novih tehnologija u finansijskom sektoru. Nadalje se obvezao predstaviti novu strategiju za Evropu kako bi izvukla najbolje od FinTech-a i omogućila Evropi da se natječe na globalnom nivou jer uklanja regulatorne prepreke između država članica.⁸⁷ Nakon sveobuhvatnog savjetovanja, Evropska komisija objavila je 24. septembra 2020. prijedlog uredbe o tržištima kripto imovine (*MiCA – Markets in crypto assets*) kao dio opsežnog novog digitalnog finansijskog paketa usmjerenog na transformaciju evropske ekonomije.⁸⁸ MiCA će nastojati pružiti pravnu sigurnost za kripto imovinu koja nije obuhvaćena postojećim zakonodavstvom EU-a o finansijskim uslugama i uspostaviti jedinstvena pravila za pružatelje usluga kripto imovine i izdavatelje na nivou EU-a.⁸⁹ Stupiti će na snagu 2022. ili 2023., što će rezultirati jedinstvenim tržištem kripto imovine na pan-EU tržištu.⁹⁰ Osmišljen je kako bi zamijenio postojeće nacionalne okvire primjenjive na kripto imovinu koja nije obuhvaćena postojećim zakonodavstvom EU-a o finansijskim uslugama i uspostaviti posebna pravila za relativno novi podskup kripto imovine

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ U. Von der Leyen, "A Union that strives for more. My agenda for Europe", *Political Guidelines for the Next European Commission 2019-2024*, 2019., https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/political-guidelines-next-commission_hr.pdf (06.03.2022.)

⁸⁶ A. Ferreira/ P. Sandner, "Eu search for regulatory answers to crypto assets and their place in the financial markets' infrastructure", *Computer Law & Security Review*, 43., 2021, 3

⁸⁷ V. Dombrovskis, "Priorities of the new European Commission for Sustainability and green Finance", 2019., https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_19_6285 (06.03.2022.)

⁸⁸ Evropska Komisija, "Digital Finance Package: Commission sets out new, ambitious approach to encourage responsible innovation to benefit consumers and businesses", 2020., https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1684 (06.03.2022)

⁸⁹ Evropska Komisija, "Digital Finance Package: Commission sets out new, ambitious approach to encourage responsible innovation to benefit consumers and businesses", 2020., https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1684 (06.03.2022)

⁹⁰ A. Ferreira/ P. Sandner, "Eu search for regulatory answers to crypto assets and their place in the financial markets' infrastructure", *Computer Law & Security Review*, 43., 2021, 4

koja se naziva stablecoins, uključujući slučajeve kada je to e-novac⁹¹. MiCA ima za cilj osigurati odgovarajući nivo zaštite potrošača, ulagača i integriteta tržišta u ovom području finansijske aktivnosti koja se brzo razvija i osigurati finansijsku stabilnost te nastoji postići ove ciljeve, a istovremeno podržati inovacije i promicanje razvoja kripto imovine i šire upotrebe DLT-a.⁹²

S MiCA-om Evropska komisija nastoji razjasniti kripto imovinu koja nije regulirana postojećim finansijskim propisima, definirati njihovo mjesto u evropskom regulatornom okviru i smanjiti pravne prepreke i neizvjesnosti, administrativna opterećenja i troškove usklađenosti kako bi se olakšao pristup tržištu.⁹³ Imajući na umu ove hitne potrebe, značaj MiCA je dvojak: prvo, to je pokušaj EU-a da preuzme svoju nadležnost u pogledu regulacije cjelokupnog ekosistema kripto imovine u Evropi u sklopu uspostave jedinstvenog digitalnog tržišta, čiji je cilj spriječiti daljnje odstupanja između nacionalnih regulatornih režima uvođenjem usklađenog pristupa u cijeloj EU i konsolidacijom prethodnih inicijativa i izvješća o toj temi od strane EU i međunarodnih organizacija, tijela za postavljanje standarda i sudionika industrije.⁹⁴ Drugo, što je možda još važnije, to je jedinstvena prilika za EU da postavi globalne standarde, privuče inovacije, podrži poslovnu zajednicu i pozicionira digitalnu ekonomiju EU-a na čelo kao konkurentnog sudionika u globalnoj industriji kripto imovine.⁹⁵

Američko ministarstvo finansija naglasilo je hitnu potrebu za kripto propisima za borbu protiv globalnih i domaćih kriminalnih aktivnosti. U decembru 2020. FINCEN je predložio novu regulativu o kriptovalutama kako bi se nametnuli zahtjevi za prikupljanje podataka na mjenjačnice kriptovaluta i digitalne novčanike.⁹⁶ Očekuje se da će to pravilo biti implementirano do jeseni 2022. i zahtijevat će od berzi podnošenje izvještaja o sumnjivim aktivnostima za transakcije veće od 10.000 USD, a također će zahtijevati da se vlasnici novčanika identificiraju kada pošalju više od 3.000 USD u jednoj transakciji.⁹⁷ Ministarstvo pravosuđa nastavlja koordinirati s SEC-om i CFTC-om oko budućih propisa o

⁹¹ *Ibid.*

⁹² *Ibid.*

⁹³ “Blockchain Ecosystem’s Response to MiCA Regulation Proposal”, *Survey & Stakeholders’ Engagement Sessions, International Association for Trusted Blockchain Application, 2021.*, 27.

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ *Ibid.*

⁹⁶ FinCEN Extends Comment Period for Rule Aimed at Closing Anti-Money Laundering Regulatory Gaps for Certain Convertible Virtual Currency and Digital Asset Transactions, 2021., <https://www.fincen.gov/news/news-releases/fincen-extends-comment-period-rule-aimed-closing-anti-money-laundering> (07.03.2022.)

⁹⁷ Y.D. Valdez/ S.P. Wink et al, “Not in Kansas anymore: The current state of consumer token regulation in the United States”, *Blockchain & Cryptocurrency Regulation, Global legal insight, 2022.*, 60.

kriptoalutama kako bi se osigurala učinkovita zaštita potrošača i pojednostavljeni regulatorni nadzor.⁹⁸

U 2021. godini, Bidenova administracija usmjerila je pažnju na stabilne coine, s namjerom da se smanji opasnost rasta vrijednosti tokena.⁹⁹ Kasnije te godine, predsjednikova radna skupina za finansijska tržišta objavila je niz preporuka koje su uključivale potrebu za novim zakonima.¹⁰⁰ Kongres je također raspravljao o statusu pružatelja usluga kriptoaluta 2021., s novim pravilima uključenim u infrastrukturni zakon Bidenove administracije prema kojim se mjenjačnice kriptoaluta smatraju brokerima i moraju se pridržavati relevantnih obveza izvještavanja i vođenja evidencije.¹⁰¹

Iako je za vrijeme pandemije došlo do povećanja trgovine ovom digitalnom imovinom, konkretni koraci u Bosni i Hercegovini, osim određenih medijskih istupa, nisu poduzeti. S obzirom da je težnja BiH pristup Evropskoj uniji, pristup „Sačekaj i vidi“ je trenutno možda i najbolje rješenje, posebno ako se uzme u obzir da su kriptoalute izuzetno prekograničnog karaktera, te bi najbolji postupak u datom vremenu bio sačekati da se izvrši harmonizacija prava Evropske unije na ovom polju, te prethodno spomenute direktive, koje bi trebale stupiti na snagu 2022./2023. godinu direktno implementirati u BiH zakonodavstvo. Na taj način bi i BiH bila izuzetno povoljna za trgovinu ovom digitalnom imovinom s obzirom na pravnu usaglašenost sa ostalim državama članicama EU.

II Zaključak

Analizirajući tržište kriptoaluta i generalno virtualnog načina plaćanja i obavljanje transakcija uvidio sam da doba potpune digitalizacije dolazi i da trenutno pravna regulativa u ovom pravnom području poprilično zaostaje. Najveći uspjeh kriptoaluta smatra se pravljenje decentralizovanog sistema čija je osnovna svrha i namjera smanjivanje troškova transakcija i ubrzavanje transakcionog sistema kroz izostavljanje banaka u pružanju finansijskih usluga, te oslanjanjajući se na tehnologiju u cilju pružanja sigurnosti transakcijama, u ovom smislu na kriptografiju.

Posebno veliki izazov za buduće poslovanje i regulisanje kripto tržišta predstavljaju online berze kriptoaluta, koje ne moraju imati stvarne fizičke

⁹⁸ *Ibid.*

⁹⁹ “Report on Stablecoins”, *President’s working group on financial markets, the FDIC and the Office of the Comptroller of the Currency*, 11/2021., 15.

¹⁰⁰ *Ibid.*

¹⁰¹ C. Wilhelm, *Crypto Brokers Face Redefinition Under Proposed U.S. House Bill*, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-11-18/crypto-brokers-face-redefinition-under-proposed-u-s-house-bill> (07.03.2022.)

centralne poslovnice i urede, nego se čitav proces odvija isključivo na “cloudu”. U obzir treba uzeti i tržišnu kapitalizaciju kriptovaluta, koja nezavisno od svoje volatilnosti, i dalje nastavlja da bilježi veliki porast, te bi strogom regulacijom ovog tržišta moglo doći do nemogućnosti ostvarivanje profita na tržištu koje je u velikoj ekspanziji. Sama priroda navedenih berzi je takva da se transakcije odvijaju izuzetno brzo, bez naknada i iz bilo kojeg dijela svijeta.

Ukupnost svih elemenata kriptovaluta predstavlja futuristički ekosistem koje bi moglo predstavljati osnovu funkcionisanja digitalnog kapitala i platnog prometa u budućnosti. Najavom prelaska na online tržište različitih ponuđača roba i usluga rastu mogućnosti upotrebe kriptovaluta u direktnoj trgovini, gdje bi države, koje na ispravan način regulišu ovo tržište, mogle privući firme i berze na svoj teritorij te sigurno u budućnosti postaviti visoke standarde poslovanja drugim državama i ostvariti značajne profite.

LEGAL FRAMEWORK OF THE CRYPTOCURRENCIES IN THE USA, EU AND B&H

Summary

The COVID-19 virus pandemic had a number of negative consequences for the global economy, but in the during the course of pandemic facilitation of trade emerged, which with its way of working can be good tool to facilitate global business. The cryptocurrency market was initially highly undervalued but now it presents a threat to monetary systems around the world. The big problem of current market regulations is uneven state norms on the one hand and a very simple and fast transaction system on the other hand which does not require central authority in terms of transaction security but relies exclusively on cryptography. Regulating the cryptocurrency market would primarily protect the interests of participants in the digital market and can be achieved through the establishment of common norms at the global level. The paper provides an overview of the legal framework of cryptocurrencies with a comparative analysis of proposed changes in the United States, the European Union and Bosnia and Herzegovina.

Keywords: COVID-19, cryptocurrency, bitcoin, monetary sovereignty, decentralized system, MICA, European Union, USA, BiH, FINCEN, DLT.